

gatóról. Külön fejezet szól a tanulókkal kapcsolatban a tanulmányi ügyekről, a vallás-erkölcsi életéről, a fegyelmi állapotról. A tárgyalt 15 évnek különféle érdekes szempontokból összeállított kimutatásai, a tanulók teljes névsora és a dolgozat forrásainak bő lajstroma egészítik ki a füzetet.

Gazdag anyaga, pontossága, szempontjainak sokoldalúsága neveléstörténetünk értékes részlettanulmányává teszik e dolgozatot. Sok ilyen kis monográfiára van még szükség, hogy iskolázásunk történetének összefoglalása valamikor majd tökéletes szintézisben megírható legyen. *gyá.*

Theodor Haralambides: Die Schulpolitik Griechenlands. Studie zur Kulturgeschichte Neugriechenlands von 1821—1935. Berlin, 1935. Junker und Dünhaupt Verlag. 207 lap.

Ez a munka Új-Görögország iskolapolitikai törekvéseinek vizsgálatát tűzte ki céljául: kideríteni igyekszik azokat a kapcsolatokat, amelyek a nevelésügy, az állam és a többi művelődési területek (vallás, tudomány, közgazdaság, társadalmi élet stb.) között fennállnak, minthogy — úgymond — az igazi nevelés nem pusztán az iskolaépületekben folyik, hanem a népközösség egész életének befolyása alatt áll. A totalitás ez alapelvének szememlirtartása mellett a szerző a nemzeti szempontot emberi határok között a pártok feletti állásponttal igyekszik összeegyeztetni. Nagy tudományos és széleskörű szakirodalmi felkészültséggel lát munkájához, amely rendszeresen és jól áttekinthető tagolásban a következő menetet követi. Az első, rövidebb részben általánosságban vizsgálja az iskolapolitikát, amelyet a szellem és kultúra többi tényezői között központi hely illet meg; megállapítja alapkövetelményeit és a kultúrpolitikusra háruló feladatokat; foglalkozik a nevelésügy autonómiájának kérdésével. A következő főrészben Új-Görögország sajátos iskolapolitikai problémáit tárgyalja: művelődéstörténeti visszpillantás az országnak szellemi és társadalmi örökségére a XIX. század elején, iskolapolitika e század folyamán, az 1889., 1928. és 1929. évi iskolareformok ismertetése, az utóbbiak bírálata kapcsolatban az azóta bekövetkezett fejleményekkel és felmerült kívánásokkal, végül a szerző maga terjeszt elő részletesen kifejtett és megokolt reformtervezetet.

Az immár sürgős újításokat a következőkben sorolja fel: 1. Az igazi népiskola fokozatos fel- és kiépítése, hogy az ifjúságnak az a kilentizdrésze, amely csak népiskolát látogat, kellő nevelésben és művelődésben részesülhessen. 2. Intézményes, egyetemes hivatásbeli tájékoztatás és tanácsadás a népiskolában és a gyakorlati hivatásbeli iskoláknak terjesztése, népszerűsítése. 3. Gondos kiszemelése a magasabb elméleti és tudományos kiképzésre alkalmas tanulóknak és a középiskoláknak fokozatos átalakítása az ország szükségleteinek megfelelően. 4. A nemzet életére elsörendű fontosságú a nőknek szellemi, testi és hivatásbeli iskolázása. 5. A nyelvkérdés megoldása nemzeti értelemben szintén sürgős. 6. A tanítókon kívül a papság, az egészségügyi hatóságok és általában a tisztviselők kiképzése a legnagyobb gond fordítandó. 7. Az egész (általános és hivatásbeli) iskolaügy egységes szervezése és veze-

tése. Mindent összefoglalva: a mai Görögországnak nagy szüksége van testi kiművelésre, belső nevelésre és a közéletnek modern szervezésére. Három főprobléma vár tehát megoldásra: az ország anyagi jóléte, a nép szellemi szintájának emelése, a nemzet egységének biztosítása új nemzeti és művelődési eszmények kitűzésével.

Már ebből is kiderül, hogy a szerző elégedetlen a görög közoktatásügynek mai állapotával, amelyért a gazdasági viszonyok mellett a háborúkat és a belpolitikai viszályokat teszi felelőssé: „Legbensőbb meggyőződésünk, hogy Görögországnak, ahol régóta olyan káros pártpolitikát űztek, új emberanyagra van szüksége, amelynek csak az lehet a hivatása, hogy pártokon felülállva ítélkezzék és cselekedjék... A kártevő politikai szenvedélyeinktől való felszabadulás fogja csak útját egyengetni az új nemzeti eszménynek“ (14., 163. l.). Ám azért el kell ismerni, hogy Görögországban máris egynémely értékes modern alkotással találkozunk. Ilyen például az athéni egyetemmel kapcsolatos tudományos pedagógiai kutatóintézet és kísérleti mintaiskola, amely a középiskolai tanárok és a kiválóbb népiskolai tanítók számára is hozzáférhető (117., 154. l.). A „legfelsőbb művelődési tanács“-ra kettős feladat hárul: egyrészt biztosítani kell az egységes irányt az egész oktatásügy számára; amelynek egyes útjai ma még különféle minisztériumok alá tartoznak; másrészt ez utóbbiak képviselőinek, egyetemi tanároknak, a kereskedelem, ipar stb. kiküldötteinek bevonásával a kultuszminisztérium kebelében gondoskodik a reformok előkészítéséről és végrehajtásáról (114. l.).

A szerzőnek részletekre kiterjedő reformtervezetei behatóbb méltatást érdemelnek; áttekinthetően szemlélteti pedagógiai elgondolását, amely szemmel tartja a legújabb mozgalmakat és intézményeket s főleg német mintákra támaszkodik (érveléseit sűrűn támogatja Sprangernek számos művéből vett idézetekkel). Idevágó fejtegetéseiből álljon itt néhány tanulságos elvi részlet, amely honi törekvéseinkkel is párhuzamba vonható. A hatosztályú népiskolát ki kell bővíteni egy hetedik, „általános gyakorlati“ évvel, amelyhez idővel egy nyolcadik osztály is járulhatna; a hatodik osztály után lehetővé kell tenni a középiskolába való átlépést. A hetedik osztályt végzettek számára három-évfolyamos polgári iskolákra van szükség. Nagy társadalmi és nemzeti feladat vár a hivatásbeli tanácsadó és a vidéki népfelvilágosító központokra. A tanítóképzők helyére 1934-ben porosz mintára szervezett pedagógiai akadémiák haladó értelemben fontos fordulópontot jelentenek. A tanügyi közigazgatás dolgában a Kerschensteiner-ajánlotta viszonylagos önkormányzatnak híve, amely rugalmasságánál fogva legjobban megfelel a görög nép nemzeti-demokratikus jellemének: „Decentralizáció az iskolaügyben jól összefér a fontos központi szervek fenntartásával a közoktatásügyi minisztériumban, amelynek főfeladata mindig az legyen, hogy megállapítsa az ország iskolapolitikájának irányelveit, s az ügyek intézésében, végrehajtásában mintául szolgáljon a többi minisztériumok számára.“ A továbbiakban egy tudományos-pedagógiai mintakönyvtár felállítását javasolja a minisztériumban (182., l. f.). Ezzel kapcsolatban álljon itt egy még 1929-ben megpendített, de anyagi okok miatt egyelőre függőben

maradt eredeti és értékes vállalkozás. E szerint az újjörögségnek a régi görög és a modern külföldi kultúrával való kapcsolata érdekében évenként újjörög nyelvre lefordítandó lenne a régi klasszikusoknak és a mai tudományos irodalomnak öt remekműve. Újabbban az athéni tudományos akadémia igyekszik ezt a házagpótló javaslatot felkarolni.

Az egész munkán végigvonul a hazája jövőjéért aggódó, boldogságáért küzdő gond és gondoskodás, amely helyes meglátásával minden üdvös iskola-politikát szorosan a kultúrpolitikához kapcsol, ennek az összkultúrának és főleg tengelyének: a nevelés- és oktatásügynek fellendítésében látja a helyzet kulcsát. Világosan felismeri és hangsúlyozza a vallásos elemnek fontosságát a kultúrában s a nép életében, és Görögország belső felépítésének sürgős feltételeként a mély együvértartozás érzését jelöli meg. Szóval mindig a totalitást tartja szem előtt: figyelme kiterjed a szellemi s anyagi élet minden tényezőjére, megnyilvánulására, mert ezeknek számai mintegy szintetikusán az összkultúrában futnak össze. Ha ehhez hozzávesszük a munkában felhalmozott anyagot és rendszeresen feldolgozott adatokat — az irodalom két helyen 288+20, nagyobbára görög művet sorol fel, amelyek egyúttal eleven és virágzó görög tanügyi irodalomról tanúskodnak —, méltán tekintjük Haralambides munkáját minden vonatkozásban alapvető és megbízható ferrásnak. *kf.*

The Modern Schools Handbook. Kiadta: *Trevor Blewitt.* London, 1934. Victor Gollancz Ltd.

Nagy vonzóerővel hatott rám a könyv előszavának az az ígérete, hogy a fenti gyűjteményes munka az angol új iskoláknak minden jellegzetes típusából ad bemutatót. Mégis nehezen határoztam el magamat arra, hogy ezt a könyvet elolvassam. Önkénytelenül bizalmatlanná tett az, hogy az egyes cikkeket maguk az iskolafenntartók írták s hogy a könyv a szülőknek szól. Hisz ez — bár a legjobb értelemben — mégis határozottan reklámcélokat jelez. Kétségtelen, hogy ez a körülmény némileg befolyásolta az ismertetéseket, mégis tagadhatatlanul értékes olvasmány ez a gyűjteményes kiadás, mégpedig nemcsak azért, mert a kiadók eleve minden tőlük telhető módon elejét vették annak, hogy egyes iskolafenntartók az előnyök egyoldalú kiemelésével homályosítsák el tisztánlátásunkat.

Mindenekelőtt csodálkozva látjuk, hogy Angliában mily sok és sokféle magánintézet vallja magát büszkén „új iskolá“-nak. Minket meglep a szereplők száma, s íme, ugyanakkor a kiadó bocsánatot kér mindazoktól, akiket helyszüke miatt nem tudtak e könyvben szóhoz juttatni. Meglep az a feltétel nélküli szabadság is, mellyel sokan a mai rendszer normájától eltérő világfelfogásukat és pedagógiai meggyőződésüket vallják és meg is valósítják. Az iskoláknak elég nagy részében nem folyik felekezeti vallásoktatás, *A. S. Neill* pedig, a „*Summerhill School*“ igazgatója, azt a meggyőződését érvényesíti, hogy „a gyerekeknek egy bizonyos korban szükségük van arra, hogy gorombáskodjanak“. Nemcsak az a feltűnő, hogy a hatóságok mennyire tiszt-